



Gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog

Economic crime, economic criminal law

Domokos Andrea

Prof. Dr., PhD, dékánhelyettes, intézetvezető, tanszékvezető
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
domokos.andrea@kre.hu



Absztrakt

Cél: A szerző írásában igyekszik rövid összefoglalót adni a gazdasági bűnözés és az ellene történő fellépés legalapvetőbb jellemzőiről. Az apropót egy jubileumi alkalom adja, hiszen a szerző és ügyvéd kollégái – Újhelyi Bence és Fodor Balázs – 2016-ban konferencia-sorozatot indítottak a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Bűnügyi Tudományok Intézete égisze alatt e témában, és jelen kötet a 10. konferencia előadásait tartalmazza. A jubileumi ünnepek mindig teret adnak bizonyos számvetésnek is, ezért a szerző most a gazdasági bűnözés és a gazdasági büntetőjog tekintetében gyűjtötte össze az általa legfontosabbnak vélt definíciókat és a gazdasági büntetőjog változásait.

Módszertan: A szerző nemzetközi és hazai szinten tekintette át a gazdasági bűnözésre vonatkozó meghatározásokat és a gazdasági büntetőjog fejlődésének irányát, különösképpen az európai és a hazai változásokra.

Megállapítások: A gazdasági bűncselekmények egyre növekvő fenyegetést jelentenek a gazdaságra és a pénzügyi rendszerek integritására. A gazdasági bűnözés kriminológiai fogalma komplex, szerte ágazó terület, amely nem feltethető meg egy az egyben a büntető törvénykönyvekben büntetni rendelt gazdasági bűncselekmények összességének.

Érték: Az írás az 1930-as évekbeli, észak-amerikai szociológiai jellegű fogalomtól jut el az Európai Unióban ma használatos gazdasági bűncselekmény, pénzügyi bűncselekmény fogalmakig. A gazdasági büntetőjog célját tekintve

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 07. 23. Átdolgozás: 2025. 08. 14.
Elfogadás: 2025. 09. 03.



pedig bemutatja az EU jelenlegi fókuszát: a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépést, ami korlátozza azt is, hogy az illegális nyereségek befektetésével beszivárognak a gazdaságba.

Kulcsszavak: gazdasági bűnözés, fehérgalléros bűnözés, gazdasági büntetőjog, vagyonvisszaszerzés

Abstract

Aim: The aim of this paper is to provide a brief overview of the most fundamental characteristics of economic crime and the efforts to combat it. The occasion is a jubilee event, as in 2016, together with attorneys Bence Újhelyi and Balázs Fodor, we launched a conference series on this topic under the auspices of the Institute of Criminal Sciences at the Faculty of Law of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. This volume contains the lectures delivered at the 10th conference. Jubilee celebrations always provide an opportunity for reflection; in this case, I have compiled what I consider to be the most important definitions related to economic crime and the changes in economic criminal law.

Methodology: I reviewed the definitions of economic crime and the development trends of economic criminal law at both international and national levels, with particular emphasis on European and Hungarian developments.

Findings: Economic crimes pose an increasingly significant threat to the economy and the integrity of financial systems. The criminological concept of economic crime is complex and wide-ranging, and it cannot be equated one-to-one with the totality of economic offenses defined and punishable under The Criminal Code.

Value: This paper traces the evolution of the concept from its sociological roots in 1930s North America to the current definitions of economic and financial crime used within the European Union. In terms of the purpose of economic criminal law, it highlights the EU's current focus: effectively combating organized crime, thereby also restricting the infiltration of the economy through the investment of illegal profits.

Keywords: economic crime, white collar crime, economic criminal law, asset recovery

Bevezetés

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Bűnügyi Tudományok Intézetének vezetőjeként mindig is kiemelt fontosságú kutatási területnek tartottam a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekményeket. Ezért is döntöttünk úgy ügyvéd kollégáimmal, hogy konferencia-sorozatot indítunk a gazdasági bűncselekmények felderítése, bizonyítása, a törvényhozót és a jogalkalmazót egyaránt dilemma elé állító gazdasági viszonyok elemzése témájában. Írásomban idézek korábbi konferenciáink utókiadványaiból is.

A gazdasági bűnözés fogalmi meghatározásai

Az USA-beli fogalmak: fehérgalléros bűnözés, corporative crime

Az USA-ban a kezdetektől inkább szociológiai, mint büntetőjogi megközelítéssel álltak a problémakörhöz. Sutherland a differenciális asszociáció elméletében többek között arra hívta fel a figyelmet, hogy a bűnözői viselkedés elsajátítása valójában a konvencionális magatartási minták tanulásához hasonlítható. Szociológiai megközelítésű bűnözési elméletében hangsúlyozta, hogy a tanulás és az egyén élettapasztalatai fontos szerepet játszanak abban, hogy végül a szabályszegő magatartást választja (Sutherland, 1939). A „white collar crime”-ről, azaz a fehérgalléros bűnözésről szóló munkája a korabeli USA-beli közép- és felsőosztálybeli vállalatvezetők és tisztviselők „viselt dolgait” gyűjtötte össze. A fehérgalléros bűnözés tekintélyes és magas szociális státuszú személy által, hivatása gyakorlása során elkövetett bűncselekmény (Brooks, 1949). A könyv kiadója azonban nem merte felvállalni a harcot ezekkel a nagy gazdasági hatalommal rendelkező vezetőkkel szemben, ezért kérte Sutherlandet, hogy távolítsa el az illegális tevékenységben részt vevők nevét és egyéb azonosító adatait. Később megjelentették a „vágatlan változatot” is (Sutherland, 1983). A fehérgalléros bűnözés során az elkövetők kihasználják társadalmi-munkahelyi hatalmukat. Ennek során lehetőségük van arra, hogy a vállalkozások pénzügyi helyzetéről hamis információt adjanak, tőzsdei manipulációkat hajtsanak végre, illetve korrupt kapcsolatokat építsenek ki. A megtévesztő reklám, az áruk tulajdonságaival kapcsolatos hamisítás, az adócsalás szintén ezen elkövetők jellemzője.

Irk Ferenc tovább boncolgatta a fehérgalléros bűnözés jelenségét, foglalkozott az „elit devianciájával” és a „menedzserbűnözéssel” is (Irk, 2014). A fehérgalléros bűnözők a társadalom legfelső szintjén helyet foglaló gazdasági és politikai intézmények főszereplői. Egyes politikusok és üzletemberek tevékenysége

illegális, és a deviancia e formája egyúttal kárt okoz másoknak. Az elit devianciájának legkülönbözőbb formái nagy számban fordulnak elő akár politikai, akár szervezeti bűncselekmények, vagy ezek kombinációi formájában.

Korinek László szerint lehetnek kriminogén foglalkozások. Gary Greent idézi, aki szerint azok a cselekmények tartoznak ide, amelyek megvalósítását legális munka által nyújtott alkalmak teszik lehetővé. Korinek példaképpen említi a rendőrök helyszíni bírságotlasi gyakorlatát, ami korábban a viszonylag nagy és az érintettek számára kevésbé átlátható döntési szabadság mellett a készpénzfizetés lehetőségével kriminogén hatásúnak bizonyult (Korinek, 2023). Korinek a „corporate crime”-ről, azaz a szervezeti bűnözésről is szót ejt. Idézi Adler, Mueller & Laufer munkáját, és felhívja a figyelmet az elkövetők intézményi-szervezeti beágyazottságára. A „corporate crime” társaságok által elkövetett bűncselekményeket jelent. Ez a fajta bűnelkövetés szorosan kapcsolódik a fehérgalléros bűnözéshez. A vezetők valósítják meg ezeket a bűncselekményeket. Az alkalmazott technika egybemossa a kriminális tevékenységet a vállalkozás normális működésével, ezért – továbbá az elkövetők magas társadalmi presztízse miatt is – magas a látencia, a fehérgallérosok cselekményei nehezen leplezhetők le (Korinek, 2023). A fehérgalléros és szervezeti kriminalitással szemben jó eszköz lehet az intézmény struktúrájának megfelelő kialakítása, garanciák kiépítése.

Magyar definíciók a gazdasági bűnözés vonatkozásában

A magyarországi rendszerváltást követő években az akkor még Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet néven működő OKRI kutatói közül többen foglalkoztak a gazdasági bűnözéssel és az ahhoz közel álló más bűncselekménytípusokkal.

A fehérgalléros bűnözés kapcsán Kránitz Mariann hívta fel a figyelmet az elkövetők specialitására, arra, hogy a fehérgalléros bűnöző személye, tekintélye, hatalma és kapcsolatai azok a tényezők, amelyek e bűnözés veszélyeit szinte felmérhetetlenné teszik (Kránitz, 1995). Kránitz Mariann rendszereken átívelően kutatta a korrupciót, a fehérgalléros bűnözést. A korrupció gyűjtőfogalom, amely három síkon jelenik meg Kránitz szerint. Az általános szintet az adott társadalmi, gazdasági viszonyok határozzák meg. A különös szinten meghatározott társadalmi csoportok korrupciós formái valósulnak meg. Például a 17. századi angol dzsentrik, a 18. századi németalföldi patriciusok vagy éppen a 19. századi orosz csinovnyikok korrupciós rendszerei. Az egyedi szint pedig egy konkrét korrupciós helyzetet jelöl, ahol az egyik fél hatalommal rendelkezik, erőfölényben van, ő a passzív fél. Az aktív fél előnyt ígér vagy nyújt azért,

hogy elérje a passzív fél részrehajló eljárását a döntéshozatala során (Kránitz, 1986). Kránitz egyedi fogalom meghatározásában a korrupció nem más, mint a „szervezett alvilág és a szervezett felvilág közötti kapcsolat.” (Kránitz, 1986). A fehérgalléros büntettes azt a gazdasági vagy társadalmi tekintélyt jelenti, aki bűncselekményét tiszta, fehér gallérja mögé rejti. Megbecsült, elfogadott személy, aki bűncselekményét az általa betöltött pozícióhoz, társadalmi státuszához kötődő tekintélyét felhasználva követi el (Kránitz, 1999).¹

Pusztai László szerint a gazdasági ciklusoknak van egyfajta gazdasági bűnözést generáló hatása. A gazdasági ciklus leszálló ága esetében a bűnözés növekszik, hiszen a nehéz körülmények között, amikor a cég fenntartása a cél, „könnyen” kerülnek az üzletemberek abba a helyzetbe, hogy gazdasági bűncselekményeket kövessenek el. Ezzel szemben akkor, amikor a gazdaság fellendül, virágzik, a bűnözés csökkenő tendenciát mutat (Pusztai, 1987). Pusztai 1994-ben a magyar büntetőjogi szabályozás hiányosságait jelölte meg az informatikai bűnözés és a környezeti bűnözés növekedése kapcsán (Pusztai, 1994).

Pusztai László szerint a közvélemény gazdasági bűnözésnek tart „minden olyan bűncselekményt, szabálysértést, valamint etikátlan magatartást, amelynek eredményeként a mindennapi gazdasági élet szereplői a közfelfogás szerint jogtalan anyagi előnyökre tesznek szert.” (Pusztai, 1994). A gazdasági bűnözés kriminológiai megközelítése magában foglalta az úgynevezett szürkegazdaságot és ennek veszélyesebb formáját a feketegazdaságot. A feketegazdaság az adózatlanságra utal, és a gondok alapvető forrásának a láthatatlan jövedelmek képződését tartja. A következő szint a gazdasági bűncselekmények köre. A gazdasági és a vagyoni elleni bűnözés elhatárolása gondot szokott okozni. A gazdasági bűnözés jellemzően a gazdálkodás folyamatához – a termeléshez, előállításához, forgalmazáshoz, elosztáshoz – kapcsolódik. A vagyoni elleni bűnözés az elkövetéskor éppen aktuális birtok- vagy tulajdonviszonyok megsértésében jelentkezik (Tóth, 2015).

Tóth Mihály hívta fel a figyelmet arra, hogy a gazdasági bűnözés fogalom nem csak a fehérgalléros bűnözéshez kapcsolódik, a két fogalmat nem szabad egymással azonosítani. A fehérgalléros bűnözés a feketegazdasághoz is kapcsolódik. Az elkövetők olyan pozíciót töltenek be, mely tekintélyt parancsol számukra, a befolyásuk nagy, kapcsolatrendszerük kiépült (Tóth, 2006).

Magyarországon Tóth Mihály gazdasági bűnözés fogalma az egyik legelfogadottabb definíció a kriminológiában. „Gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell

1 Kránitz Mariann itt Schafer István: A „fehérgalléros” büntettes című, 1948-ban megjelent munkájára utal.

tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén) akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértse vagy veszélyeztesse.” (Tóth, 2000).

A gazdasági büntetőjogot is érdemes körülhatárolnunk, hiszen ultima ratio a gazdasági bűnözéssel szembeni fellépés során. A gazdasági büntetőjog az anyagi büntetőjog egyik önálló és talán legelkülönültebb részterülete, amely azoknak a büntetőjogi és büntetőjogon kívüli szabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy az aktuális, uralkodó gazdasági szisztéma szabályszerű működését fenyegető cselekmények közül melyek minősülnek bűncselekménynek (Fodor, 2017). A kriminológia módszertana és szempontrendszere nem helyettesítheti, ám nagyban segítheti a tételes jog pontos, dogmatikailag megalapozott fogalmi apparátusának kidolgozását a gazdasági bűnözés területén (Tóth, 2018).

Az Európai Unió joganyaga

Az Europol munkája a pénzügyi és gazdasági bűnözéssel szemben

Az Europol szolgáltatóként vesz részt az európai unióbeli közös nyomozó csoportokban, így a gazdasági bűnözés területén is. Az Europol a következő definíciót használja a pénzügyi és gazdasági bűnözés kapcsán: a gazdasági bűncselekmény, amelyet pénzügyi bűncselekménynek is szoktak nevezni, olyan illegális tevékenység, amelyet egy vagy több személy követ el és pénzügyi, vagy szakmai előny elérését szolgálja, gazdasági előnyszerzés motiválva.

A Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központot (European Financial and Economic Crime Centre – EFCEC) 2020 júniusában hozták létre a gazdaságot és a pénzügyi rendszerek integritását fenyegető, egyre növekvő veszélyek elhárítására. Az Europol az alábbi veszélyekre hívta fel a figyelmet: a pénzmosás, a korrupció, a hamisítás, a csalás és az adócsalási rendszerek, amelyek magánszemélyeket, vállalkozásokat és közintézményeket céloznak.

A pénzügyi és gazdasági bűnözés európai unióbeli megelőzése és az ellene való küzdelem során egységes nyomozásokra törekszenek, szövetségesi kapcsolatot kiépítve állami és magán szervezetekkel egyaránt. A Kiberbűnözés Elleni Európai Központ is bekapcsolódik e munkába, különösen a kiberalapú csalások terén. Az Europol hasonlóképpen együttműködik az Európai Csalás

Elleni Hivatallal (Office Européen de Lutte AntiFraude/ European Anti-Fraud Office – OLAF), az Európai Ügyészséggel (European Public Prosecutor’s Office – EPP) és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalával (European Union Intellectual Property Office – EUIPO) (Europol, 2024). Az Europol pénzügyi hírszerzési tevékenységet is folytat a sikeres bűnüldözés érdekében.

2024-es jelentésében a Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központ felhívja a figyelmet a több milliárd euró veszteségre, amelyet ez a típusú bűnözés eredményez. A bűnelkövetők hatalmas nyereségre tesznek szert: vannak olyan esetek, melyek önmagukban több milliárd eurós kárt okoznak. A pénzügyi és gazdasági bűncselekmények (az online csalási módszereket és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekményeket is ideszámolva) áldozatainak száma példátlan méreteket öltött, és a bejelentett esetek száma valószínűleg elmarad a tényleges esetszámtól. Az Európai Unióban milliókra tehető az érintett áldozatok száma, ami jelentős részben az ilyen bűncselekmények gyorsan növekvő kiberdimenziójának és a polgárok, vállalkozások és közintézmények növekvő online jelenlétének is köszönhető. Az Európai Unió és az uniós tagállamok pénzügyi érdekeit kifinomult hozzáadott érték adó-, vám- és támogatási csalási rendszerek révén veszélyeztetik (Europol, 2024).

Harmadik országbeli bűnözők célpontjává vált az Európai Unió. Ők az Európai Uniótól kívülről működnek, kihasználva, hogy egyes országokban nem megfelelő a pénzmosás elleni nemzetközi előírások alkalmazása és a bűnüldözési együttműködés. E bűnözők az ilyen országokból koordinálják a bűncselekményeket, stratégiai módon kihasználva a távolságot és a kommunikációs technológiát arra, hogy ne kerüljenek a bűnüldöző szervek látókörébe.

A pénzmosás az alapja a szervezett gazdasági bűnözés fennmaradásának, sikerességének. A hatalmas illegális jövedelmeket tisztára mossák. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok közel 70%-a pénzmosást alkalmaz tevékenységének finanszírozására és vagyonának elrejtésére. A pénzmosás nem hivatalos pénzáttalási szolgáltatások, készpénzcsempészet, pénzáttalás, kereskedelmi alapú pénzmosás, digitális eszközök kereskedelme és/vagy a legális gazdaságban történő befektetések révén valósul meg. A digitális eszközök egyre bővülő körét használják a bűncselekményekből származó bevételek tisztára mosására. A jogszerű üzleti struktúrákkal való visszaélés kulcsfontosságú a pénzmosás szempontjából, mivel a több országra kiterjedő – gyakran offshore – vállalati struktúrák rétegei elrejtik a tényleges tulajdonosokat. A hivatásos pénzmosók párhuzamos földalatti pénzügyi rendszert hoztak létre a tranzakciók és fizetések lebonyolítására, melyeket nem érnek el a felügyeleti mechanizmusok.

A korrupció a szervezett bűnözés nélkülözhetetlen eszköze. A korrupció a legtöbb bűncselekmény egyik alapvető feltétele. Az Európai Unióban működő

bűnözői hálózatok 60%-a korrupciós módszereket alkalmaz tiltott céljai eléréséhez. Egyetlen ágazat, egyetlen tisztség és egyetlen ország sem mentes a korrupciótól. A szervezett bűnözés gazdaságában a korrupció költségei marginálisak.

A csalási rendszerek jelentős pénzügyi és egyéb károkat okoznak. A csalások többsége immár kiberalapú, a csalók a kiberbűnözési szolgáltatásokat veszik igénybe, felhasználva a kínált eszközöket, adatokat. A csalók vagy potenciális áldozatok csoportjait célozzák meg, vagy kiválasztott áldozatokat vesznek célba. A célpontok újbóli viktimizálása elterjedt gyakorlat. A magánszemélyeket, valamint a magán- és a közszférát célzó csalások leggyakoribb típusai közé tartoznak a befektetési csalások, a kriptobefektetések, a hivatalos e-mailek feltörése, az e-kereskedelmi csalások, a technikai támogatással kapcsolatos csalások, a társkeresős csalások és az adathalász kampányok.

A bűnözők több olyan csalárd rendszert működtetnek, amelyek káros hatással vannak egy vagy több tagállam és az Európai Unió egészének pénzügyi érdekeire. Évente több milliárd eurót csálnak el támogatási csalások, jövedéki csalások (dohány, tüzelő- és üzemanyag, valamint alkohol), behozatali vámcsalások és héa-csalások (hozzáadott érték adócsalások) révén. Egyes csalási rendszerek sporteseményekhez kapcsolódnak.

A szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekményekkel foglalkozó bűnözői hálózatok a legális ellátási lánc mindegyik szakaszába beszivárognak. Nehéz felderíteni ezeket a bűncselekményeket, mivel az Európai Unión belül forgalmazott hamisított áruk többsége külföldről származik. A kereskedelem és a szállítás digitalizálása a forgalmazás nagy részét az online térbe helyezte át, ami még inkább eltávolítja a bűnözőket az áruiktól. Az Európai Unióban a szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekmények által leginkább érintett áruk és ágazatok a következők: gépjárműipar, ruházati cikkek és kiegészítők, kozmetikumok és parfümök, élelmiszerek, címkék és csomagolóanyagok, növényvédőszer, gyógyszeripari termékek, kalóztermékek és játékok.

Az Eurojust tevékenysége a gazdasági bűnözéssel szemben

Az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynökségének, az Eurojustnak (2023) az a szerepe, hogy Európa biztonságosabbá tétele érdekében összehangolja a nemzetközi bűncselekmények nyomozásában és a büntetőeljárásokban részt vevő uniós tagállamok, illetve harmadik államok nemzeti hatóságainak munkáját. Így működik a gazdasági bűnözés felderítése során is. Az Eurojust meghatározása szerint a gazdasági bűncselekmények különböző típusokat foglalnak magukban, mint például a pénzügyi csalás, a korrupció, a pénzmosás és a közösségi pénzügyi érdekeket sértő bűncselekmények. Ezek

a bűncselekmények súlyos hatással lehetnek az európai uniós országok gazdaságára és pénzügyi rendszerére. Az Eurojust központi szerepet játszik az ilyen típusú bűncselekmények elleni küzdelemben, elősegítve a nemzetközi együttműködést és az információcserét a tagállamok között (URL1).

A gazdasági bűnözés 2022-ben is az egyik kiemelt területe volt az Eurojustnak. A csalás volt ezek közül a legjelentősebb. 2021-hez képest több mint 500 további csalással foglalkozott az ügynökség.

A COVID-19-világjárvány kezdete óta a bűnözők egyre gyakrabban csapják be az áldozatokat online kereskedelmi platformokon keresztül. Ez a tendencia 2022-ben is folytatódott, amint azt az Eurojustnál regisztrált befektetési csalási ügyek magas száma és az Európai Unióban érintett áldozatok számának növekedése is mutatja. A közösségen belüli csalás (Missing Trader Intra-Community – MTIC-csalás) kárt okoz az uniós és a nemzeti költségvetésekben egyaránt. Az ilyen típusú csalás kezelése az EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) 2022–2025-ös csalással, gazdasági és pénzügyi bűncselekményekkel kapcsolatos prioritásának egyik célja. A 2021-ben elindított és 2022-ben kiterjesztett SENTINEL egy, az egész Európai Unióra kiterjedő művelet, amelynek célja a NextGenerationEU helyreállítási alapok jogszerű felhasználásának biztosítása a határokon átnyúló bűncselekmények, például a csalás és a pénzmosás felderítése, nyomozása és elkövetőinek büntetőeljárás alá vonása révén. A műveletet az Europol indította el, és abban részt vesz az Eurojust, az EPPO, az OLAF és húsz uniós tagállam. Célja annak biztosítása, hogy a 806,9 milliárd eurós költségvetést az Európai Unió gazdaságának megerősítésére fordítsák, és ne a bűnözők bankszámláin landoljon.

Az Eurojust első pénzmosási jelentését 2022-ben publikálta (URL2). A jelentés szerint az Eurojustnál az elmúlt hat évben közel 3000 határokon átnyúló pénzmosási ügyet regisztráltak. 2016 óta az ügynökséghez benyújtott ügyek száma folyamatosan növekszik. A jelentés a legfontosabb jogi és gyakorlati kihívásokra összpontosít. Még mindig léteznek eltérések a nemzeti jogokban az alpbűncselekmények vonatkozásaiban. A pénzmosás miatti elítéléshez az egyes országoknak az alpbűncselekményt is ki kell vizsgálniuk. A kettős inkrimináció vizsgálendő. Lehetséges, hogy az alpbűncselekmény a nemzeti jog szerint csak közigazgatási szabálysértésnek minősül. A kriptovaluták használatából eredő nehézségekre figyelni kell. Ismerni kell a kriptovaluta legális fizetőeszközzé történő átváltásának mechanizmusait. Fontos a bűncselekményből származó vagyon tényleges tulajdonosának azonosítása, amelyet megnehezít a fiktív cégek vagy postafiókcek létezése és használata, a társaságok struktúráiban található idegen elemek azonosítása, vagy az

a tény, hogy a gyanúsítottak általában nem a saját nevükben járnak el, hogy elrejtsek az illegális pénz eredetét mutató pénzügyi nyomokat. Problémát jelent, hogy a jogalkalmazásban dolgozók még mindig nem ismerik kellőképpen a vagyonbefagyasztási és -elkobzási határozatok kölcsönös elismeréséről szóló rendeletet. Az egyes nemzeti jogok mást tekintenek áldozatnak, és nem egységes, hogy ki jogosult kártérítésre. Míg az Európai Unió belüli pénzáttalalások nyomon követése viszonylag könnyű, addig az Európai Unió kívüli együttműködés nehézkes.

2016 óta valamennyi uniós tagállam érintett volt az Eurojusthoz benyújtott nemzetközi pénzmosási ügyekben; a legtöbb ügyet Olaszország, Franciaország, Spanyolország, Németország és Hollandia kezelte. Ezekben az ügyekben több mint hatvan harmadik ország is részt vett: Svájc, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok és Ukrajna képviseli a leginkább érintett nem uniós államokat.

Az Eurojust első korrupciós jelentését 2022-ben publikálta (URL3). A jelentés több mint 500 korrupciós ügyet vizsgál. Az Eurojuston keresztül folytatott koordináció kézzelfogható eredményekhez vezetett, ideértve a korrupciós ügyekben folytatott összetett, határon átvéelő nyomozások és büntetőeljárások során foganatosított lefoglalásokat, elkobzásokat, letartóztatásokat és ítéleteket világszerte. Az Eurojustnál nyilvántartásba vett korrupciós ügyekben leginkább érintett öt tagállam Görögország, Németország, Románia, Olaszország és Spanyolország. A harmadik országok szintén kulcsszerepet játszanak az Eurojust korrupciós ügyeiben: 2016 és 2021 között 42 harmadik ország volt érintett.

Az Eurojust közreműködött az Európai Bizottságnak az unió pénzügyi érdekeit érintő csalások elleni, büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelmében. Az Európai Ügyészség 2021-ben kezdte meg működését e területen, azonban az Eurojust továbbra is illetékes a PIF-fel (Protection of the union's Financial Interests) kapcsolatos, az Európai Ügyészségben részt nem vevő uniós tagállamokat és harmadik országokat érintő bűncselekmények nyomozásában az Európai Ügyészség kérésére is.

Az Eurojust 2023-as jelentése szerint a befektetési csalás (különösen a kriptobefektetések terén) az egyik leggyakoribb csalási forma, amely világszerte milliárdokat érint. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok majdnem 70%-a használ pénzmosást tevékenységeik finanszírozására és vagyonuk eltitkolására. A korrupció a legtöbb bűnözői művelet kulcsfontosságú elősegítője, az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok 60%-a korrupciós módszereket alkalmaz illegális céljaik elérése érdekében. Az igazságügyi és bűnüldöző hatóságok által a bűnözői hálózatoktól elkobzott vagyon mértéke az éves, szervezett bűnözésből származó bevételek 2%-a alatt marad.

*A szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégia (2021–2025)
(Európai Bizottság, 2021)*

A stratégia célja a tagállamok kapacitásainak növelése a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Korlátozni fogja a bűnözők képességét arra, hogy fenntartsák és bővítsék bűnözői tevékenységeiket, valamint, hogy korrupcióban vegyenek részt, illetve az illegális nyereségek befektetésével beszivárognak a gazdaságba.

Az új szabályok a korlátozó intézkedések megsértését is lefedik, biztosítva a szankciók megsértéséből származó hasznok hatékony felkutatását, befagyasztását, kezelését és elkobzását. Számos tagállam számára először ez egy új szabály az indokolatlanul megszerzett vagyon elkobzásáról, mely bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a bűncselekményekkel összefüggő nyomozások során azonosított vagyon elkobzását. Ez az elkobzás csak akkor engedélyezett, ha egy nemzeti bíróság meggyőződik arról, hogy az azonosított vagyon bűnszervezet keretében elkövetett bűncselekményekből származik, és hogy ezek a tevékenységek jelentős gazdasági haszonnal jártak.

A megállapodás különös figyelmet fordít az eljárási biztosítékokra. A tagállamoknak továbbá ki kell jelölniük hatóságokat (eszközkezelő hivatalokat) a befagyasztott vagy elkobzott vagyon kezelésére. Az Európai Bizottság felkérte az Eurojustot, hogy operatív esetei alapján adjon információkat az új irányelv javaslatához. Ez a jogi eszköz jelentős hatással lesz az ügynökség eseteire, mivel az Eurojust támogatást nyújt a nemzeti hatóságoknak az eszközvisszaszerzési folyamat minden szakaszában, a felkutatástól és befagyasztástól az elkobzáson át a visszaszerzésig.

A vagyonvisszaszerzési és pénzmosás elleni intézkedések megerősítése, valamint a pénzügyi nyomozások előmozdítása

Az Európai Unióban a szervezett bűnözés alapvetően azon alapul, hogy képesek-e nagy mennyiségű, bűncselekményből származó nyereséget tisztára mosni ezek a bűnszervezetek. Míg a bűnszervezetek háromnegyede még mindig alapszereket használ a jogellenesen szerzett nyereségének elrejtéséhez – például ingatlanokba vagy más nagy értékű javakba fekteti be nyereségét –, addig mások egyre kifinomultabb módszereket alkalmaznak pénzmosást végző fehérhálgalléros bűnözők segítségével (Europol, 2021). A bűnözők által maguk után hagyott pénzügyi nyomvonal tevékenységük egyik fő mutatója, amely hasznos nyomokkal szolgál a nyomozók számára, valamint felbecsülhetetlen bizonyítékként az elkövetők vád alá helyezéséhez. Ennélfogva a bűncselekményből származó jövedelem kezelése döntő szerepet játszik a bűnözői tevékenységek

felderítésében, a bűnözéstől való elrettentésben, valamint a legális gazdaságba és társadalomba való beszivárgásuk megakadályozásában.

A pénzmosás elleni küzdelemmel és a vagyonvisszaszerzéssel kapcsolatos jogi keretek fejlődése ellenére a pénzmosási tevékenységeknek csupán egy kis részét derítik fel, és a bűncselekményekből származó vagyonnak csak 1%-át kobozták el a 2010–2014 időszakban (Europol, 2016). Ezt tovább súlyosbította a bankszektorhoz képest korlátozottabb felügyelettel rendelkező pénzügyi csatornák, például a virtuális fizetőeszközök megnövekedett használata.

Az elkobzásra vonatkozó jogi keret vagyoni eszközökre és bűnözői tevékenységekre kiterjedő hatálya meglehetősen szűk, ami tovább akadályozza az eljáró hatóságokat abban, hogy megfoszthassák a bűnözőket a jogellenesen szerzett vagyonuktól. A vagyonvisszaszerzési hivatalok jelenleg kihívásokkal szembesülnek a vagyoni eszközök felkutatása során, mivel nem rendelkeznek például hatáskörrel ahhoz, hogy a vagyoni eszközök eltüntetésének megakadályozása érdekében azokat ideiglenesen befagyasszák, illetve nem rendelkeznek közvetlen és azonnali hozzáféréssel bizonyos publikus nyilvántartásokhoz, például a központi ingatlan-nyilvántartásokhoz vagy központi cégnyilvántartásokhoz. A visszaszerzett vagyoni eszközöket sem mindig kezelik hatékonyan, és nem használják fel kellő mértékben az áldozatok kártalanítására vagy a társadalom javára.

Szükség van arra is, hogy még jobban előmozdítsák a korai pénzügyi nyomozások kultúráját minden tagállamban, és megerősítsék a nyomozók szervezett bűnözés pénzügyi vetületének kezelésével kapcsolatos kapacitását. Az Europol a Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központ létrehozásával még jobban támogatni tudja a tagállamokat a pénzügyi nyomozások lefolytatásában.

Ugyanilyen fontos, hogy az uniós szintű jogi keret további megerősítése és a vagyonvisszaszerzési hivatalok operatív kapacitásának megerősítése révén fokozzák a befagyasztásra és elkobzásra irányuló erőfeszítéseket. Meg kell vizsgálni az elítélés nélküli elkobzási intézkedéseket, mivel azok hozzájárulhatnak az elkobzott vagyoni eszközök mennyiségének növekedéséhez abban az esetben, ha például a megszerzett vagyoni eszközöket nem lehet a bűnösséget megállapító ítélethez kapcsolni.

Az Európai Bizottság továbbá mérlegeli azon lehetőségeket, hogy szisztematikusan pénzügyi nyomozásokat és ítélethozatalt követő pénzügyi nyomozásokat indítsanak. A pénzügyi információkhoz való gyors hozzáférés elengedhetetlen a hatékony pénzügyi nyomozások lefolytatásához és a vagyoni eszközök sikeres felkutatásához és elkobzásához. Ennélfogva rendkívül fontos, hogy a tagállamok időben átültessék a pénzügyi információkhoz való hozzáférés megkönnyítéséről szóló irányelvet, amely a bűnüldöző hatóságok számára hozzáférést

biztosít a központi bankszámla-nyilvántartásokhoz, és megerősíti a bűnüldöző hatóságok és a pénzügyi információs egységek közötti együttműködést. Az Európai Bizottság a pénzmosás elleni küzdelem keretével együtt ezt az irányelvet is felül fogja vizsgálni annak érdekében, hogy a bűnüldöző hatóságok számára hozzáférést biztosítson az összes uniós bankszámla-nyilvántartást összekapcsoló jövőbeli platformhoz.

Ezzel egyidejűleg javítani kell a pénzmosásnak gátat vető intézkedésekkel kapcsolatos nemzetközi együttműködést. A tagállamoknak teljes mértékben ki kell használniuk a pénzmosás elleni operatív hálózat (Anti-Money Laundering – AMON), a bűnüldöző hatóságok pénzmosás elleni egységeinek informális nemzetközi hálózata, valamint a Camden (Mátyás, 2023) vagyonvisszaszerzési ügynökségközi hálózat (CARIN – Camdem Asset Recovery Inter-agency Network), a vagyoni eszközök felkutatására, befagyasztására, lefoglalására és elkobzására szakosodott bűnüldözési és igazságügyi gyakorlati szakemberek informális hálózata által kínált lehetőségeket. Az Európai Bizottság javasolni fogja továbbá, hogy az Európai Unió ratifikálja az Európa Tanács pénzmosásról, valamint a bűncselekményből származó jövedelmek befagyasztásáról és elkobzásáról szóló varsói egyezményét.

A gazdaságba és társadalomba való beszivárgás kezelése

A bűnözői csoportok jelentős bevételeik egy részét jogszerű vállalkozásokba fektetik be különböző ágazatokban, többek között az ingatlanszektorban és az építőiparban, a szállítási ágazatban vagy a vendéglátóiparban. A bűnszervezetek az ezen ágazatokban működő vállalatok ellenőrzése révén képesek tisztára mosni jogellenesen szerzett vagyoni eszközeiket és maximalizálni nyereségüket. A szervezett bűnözés beszivárgása kárt okoz a legális gazdaság számára és torzítja a piaci szabályokat. A COVID-19-világjárvány által előidézett gazdasági helyzet miatt megnövekedett a kockázata annak, hogy a szervezett bűnözés szereplői meggyengült vállalatokat vásárolnak fel, így teljes üzleti ágazatokba szivárognak be. A bűnözők megpróbálnak visszaélni a gazdasági helyreállítás támogatására létrehozott különféle finanszírozási mechanizmusokkal. E fenyegetettség kezelése és a beavatkozással és figyelemfelhívással kapcsolatos főbb szempontok azonosítása érdekében a tagállamoknak és az Európolnák hírszerzési képet kell kialakítaniuk a bűnözői beruházások nagyságrendjéről és mértékéről, a beszivárgás módszereiről és a veszélyeztetett ágazatokról.

A helyi dimenzió szintén kulcsfontosságú szerepet játszik abban, hogy csökkenjen a bűnözői csoportok lehetősége arra, hogy soraikba további személyeket toborozzanak. A szervezett bűnözési környezetben és a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű területeken nevelkedett személyek vannak a leginkább kitéve annak a veszélynek, hogy bevonják őket a bűnözői tevékenységekbe. Ezek a személyek – akik kisebb bűncselekményekkel kezdik, vagy a szervezeten belül kezdetben kisebb szerepet kapnak – a jövő bünszervezeteinek tagjaivá és vezetőivé válnak. A városrészekben és közösségben végrehajtott célzott intézkedések sikeresnek bizonyultak olyan alternatívák felmutatásában, amelyek megakadályozzák, hogy a fiatalok egy életre összekapcsolódjanak az erőszakkal és a bűnözéssel. Ezenkívül a bűnmegelőzési tevékenységek – például a közösségi rendfenntartás vagy a bűnözői tevékenység által különösen érintett területeken folytatott figyelemfelhívó kampányok – elengedhetetlenek ahhoz, hogy a társadalom ellenállóbbá váljon a bünszervezetek tevékenységeivel szemben. Az Európai Bizottság az európai bűnmegelőzési hálózaton keresztül fokozni fogja a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek és bevált gyakorlatok megosztását.

A vagyonvisszaszerzés jelentős visszatartó erő és hatékony eszköz a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Megfosztja a bűnözőket a jogtalanul szerzett vagyonuktól, és megakadályozza, hogy azt további bűncselekményekbe fektessék be, vagy integrálják a legális gazdaságba. A legfrissebb becslések alapján 2020–2021-ben a bűnüldöző szervek által a bűnözői hálózatoktól elvett vagyon még mindig nem éri el a szervezett bűnözésből származó éves jövedelem 2%-át (Europol, 2024).

Irányelv a vagyonvisszaszerzésről és -elkobzásról²

Az irányelv minimumszabályokat állapít meg a vagyonnak a büntetőeljárások keretében történő felkutatására és azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére vonatkozóan. Ebben az összefüggésben a büntetőeljárás az uniós jognak az Európai Unió Bírósága által – adott esetben az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatától eltérően – értelmezett, önálló fogalma.

Az irányelv szerint meg kell erősíteni az illetékes hatóságok azon képességét, hogy megfosszák a bűnözőket a bűnözői tevékenységből származó jövedelemtől. E célból szabályokat kell megállapítani a vagyon felkutatásának és azonosításának, valamint a befagyasztási képességeknek a megerősítése, a befagyasztott és elkobzott vagyon elkobzását elrendelő jogerős határozat alapján

2 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1260 irányelve (2024. április 24.) a vagyonvisszaszerzésről és -elkobzásról.

való elidegenítésig történő kezelésének a javítása, az elkövetési eszközök, a bűncselekményből származó jövedelem és a bűnszervezetek bűnözői tevékenységéből származó vagyon elkobzására szolgáló eszközök megerősítése, valamint a vagyonvisszaszerzési rendszer általános hatékonyságának javítása érdekében.

Elő kell segíteni a határokon átnyúló együttműködést azáltal, hogy biztosítjuk az illetékes hatóságok számára a más tagállamok hatóságaitól érkező megkeresések gyors és hatékony megválaszolásához szükséges hatásköröket és erőforrásokat. A korai felkutatásra és azonosításra, a befagyasztásra irányuló sürgős intézkedésekre, vagy a hatékony kezelésre vonatkozó szabályokat megállapító rendelkezések hozzájárulnak a határokon átnyúló vagyonvisszaszerzés lehetőségeinek javításához.

Tekintettel a szervezett bűnözés globális jellegére és a bűncselekményekből származó vagyon határokon átnyúló gyors átruházására való képességére, a harmadik országokkal folytatott együttműködést is meg kell erősíteni a nemzetközi jogi kereten belül. A különböző piacokon folytatott tiltott tevékenységek széles skálájában részt vevő bűnszervezetek polikriminalitása, valamint rendszerszintű és nyereségorientált együttműködése miatt a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemhez arra van szükség, hogy a befagyasztási és elkobzási intézkedések a szervezett bűnözői csoportok által elkövetett valamennyi bűncselekményből származó nyereségre kiterjedjenek.

Az irányelv hatálya az EUMSZ (Európai Unió Működéséről szóló Szerződés) 83. cikkének (1) bekezdésében felsorolt bűncselekmények mellett kiterjed minden uniós szinten harmonizált bűncselekményre, beleértve az unió pénzügyi érdekeit sértő csalásokat is, tekintettel arra, hogy a szervezett bűnözői csoportok egyre nagyobb mértékben vesznek részt az ilyen bűncselekmények elkövetésében. Ezen irányelv hatályának ki kell terjednie továbbá a környezeti bűncselekményekre is, amelyek a szervezett bűnözői csoportok fő tevékenységi körébe tartoznak, és amelyek gyakran kapcsolódnak pénzmosáshoz vagy a kábítószer-előállítás és -kereskedelemmel összefüggésben keletkező hulladékhoz és maradékanyagokhoz. A jogellenes beutazáshoz és tartózkodáshoz való segítségnyújtás a szervezett bűnözői csoportok egyik fő tevékenysége, és jellemzően az emberkereskedelemhez kapcsolódik.

A bűncselekményből származó jövedelem fogalmába az irányelv szerint beletartozik a bűnözői tevékenységekből származó közvetlen jövedelem és az összes közvetett haszon is, beleértve a közvetlen jövedelem későbbi újra befektetését vagy átalakítását is. Így az eredet eltitkolása céljából esetleg átalakított vagy átruházott vagyont is le lehet foglalni. A jövedelemnek magában kell foglalnia minden vagyont, beleértve a részben vagy egészben más vagyonná átalakított vagy átváltott vagyont, és a jogszerű forrásból szerzett vagyonnal kevert vagyont, a kevert jövedelem becsült értékéig.

Már akkor el kell indítani a vagyon felkutatását, amikor olyan bűnözői tevékenységek gyanúja merül fel, amelyek valószínűleg jelentős gazdasági hasznot eredményeznek.

Az irányelv figyelembe veszi, hogy a bűnözők nagyon gyorsan ruházzák át a bűncselekményből származó vagyont az országok között, ezért a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a vagyonvisszaszerzési hivatalok is gyorsan megosszák egymással a feladataik ellátásához szükséges információkat.

A hatályos magyar büntetőjogi szabályozás a gazdasági bűnözés területén

A büntető törvénykönyvben jelenleg az alábbi fejezetek tartalmazzák a gazdasági bűncselekményeket:

- Pénz- és bélyegforgalom elleni (XXXVIII. fejezet),
- Költségvetést károsító (XXXIX. fejezet),
- Pénzmosással kapcsolatos (XL. fejezet),
- Gazdálkodás rendjét sértő (XLI. fejezet),
- Fogyasztók érdekeit sértő (XLII. fejezet),
- Haszonszerzés által motivált információs bűncselekmények (422. §).

Az Europol felfogásához hasonlóan Magyarország is igyekszik a megelőzésre koncentrálni. A gazdasági bűncselekmények visszaszorításának hatásos módja a megelőzés lenne. Abban az esetben azonban, ha ez kevésbé sikeres, a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülhetetlensége az az üzenet, amelyet a gazdasági bűncselekmények elkövetői számára közvetíteni kell.

A pénzügyi és gazdasági bűncselekmények folyamatosan fejlődnek, igazodva a tágabb környezet változásaihoz, például a technológiai fejlődéshez, valamint a globális és regionális geopolitikai válságokhoz. Ugyanakkor a szervezett bűnözés fejlődése is hatással van rájuk: a pénzügyi és gazdasági bűncselekmények elkövetői ügyesen használják ki a lehetőségeket, újabb és újabb területeken szereznek jártasságot, minden eddiginél több áldozatot vesznek célba, és egyre nagyobb távolságot tartanak maguk és a bűncselekmények között (Europol, 2024).

Az Európai Unió jogának jelentősége a költségvetési csalás tényállásának megalkotásakor

Molnár Gábor az Európai Unió jogának a hatályos magyar szabályozásra történő befolyását boncolgatja (Molnár, 2017). Utal arra, hogy a tagállamok szabadon

választhatják meg az alkalmazandó szankciókat, amelyek ölthetik közigazgatási szankciók, büntetőjogi szankciók formáját, vagy lehetnek a kettő kombinációi. Idézi az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezményt (PIF Egyezmény), amely meghatározza a célokat, a csalás fogalmát és a tagállamok kötelezettségeit egyaránt. A PIF Egyezmény preambuluma szerint: ezen egyezmény szerződő feleinek, az Európai Unió tagállamainak a meggyőződése, „*hogy az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelme szükségessé teszi az ezeket az érdekeket sértő csalás büntetőjogi üldözését*”, és hogy „*hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal büntetendővé kell tenni az ilyen magatartást, a különböző esetekben szükségessé váló egyéb szankciók alkalmazása lehetőségének sérelme nélkül, valamint [azt], hogy – legalábbis súlyos esetekben – lehetővé kell tenni a szabadságvesztés büntetésének alkalmazását.*” A tagállamoknak meg kell tenniük a szükséges intézkedéseket, hogy az unió pénzügyi érdekeit sértő csalást megvalósító magatartásokat hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal büntessék, beleértve, legalábbis a csalás súlyos eseteiben, a szabadságvesztéssel járó büntetést. Az adóigazgatási eljárásban és az adócsalás (költségvetési csalás) miatt indított büntetőeljárásokban másodlagos uniós jogként az Európai Unió Bíróságának (EUB) ítéleteiben foglalt döntések is irányadók.

A pénzmosás

A pénzmosás a szervezett bűnözés szinte valamennyi formájának alapját képezi. Gyakorlatilag a szervezett bűnözés minden formája a pénzmosástól függ. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok közel 70%-a pénzmosást alkalmaz tevékenységének finanszírozására és vagyonának elrejtésére (Europol, 2024).

Gál István László megkülönbözteti a pénzmosás kriminológiai és büntetőjogi fogalmát. Büntetőjogi értelemben a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanata pénzmosásnak minősül. A hatóságnak nem kell bizonyítania, hogy a teljes pénzmosási folyamat megtörtént (Gál, 2022).

Gál István László a pénzmosás kriminológiai fogalmát így definiálja: olyan legális gazdasági művelet leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. Bármilyen illegális tevékenység egy bizonyos fajta tranzakciós költséggel jár, hiszen a bűncselekményből származó jövedelem felhasználása megnöveli a bűncselekmény lepleződésének a kockázatát. Ezek a tranzakciós költségek egy sikeres pénzmosási művelettel csökkenthetők. A tevékenység speciális gazdasági jelentősége, hogy a potenciális vagyont, amelyet pénzmosás nélkül

veszélyes lenne elkölteni (így ebből a szempontból inaktív tőkének minősül), tényleges vásárlóerővé alakítja át. Ebben az értelemben a pénzmosás egy illegális monetáris kínálat szerepét tölti be, mely kielégíti a jövedelemtermelő bűncselekményeket elkövető egyének vagy csoportok általi pénzmosási szolgáltatásokra támasztott keresletet (Gál, 2021).

Költségvetési csalás

Tóth Mihály a gazdasági bűnözés átalakuló világát bemutatva megjegyzi, hogy egyvalami mindent túlél, ez pedig az áfacsalás. Újabb és újabb alakban ébrednek fel ezek a cselekmények, a lényegük azonban ugyanaz: a forgalmi adó jogosulatlan visszaigénylésével beláthatatlan károkat okoznak az elkövetők a gazdaságnak. A nemzetközi körhintacsalásokkal a közösségi áfavisszaélések által okozott kár már meghaladja az Európai Unió éves kifizetéseit (Tóth, 2017). A 2011. évi LXIII. törvény alkotta meg a költségvetési csalás tényállását. A törvény indoklása szerint a csalásszerű magatartások túlbujánzása megnehezítette a jogalkalmazást. A költségvetés kiemelt védelme már csak azért is szükségessé vált, mert a rendszerváltás legnagyobb vesztese a költségvetés lett (Tóth, 2017).

Molnár Gábor Miklós kiemeli, hogy az adócsalás utódja, a költségvetési csalás úgynevezett kerettényállás, amelynek alkalmazása során az Európai Unió joga is megfelelően érvényesül (Molnár, 2017).

Jacsó Judit leírja, hogy az adócsalás határokon átívelő bűncselekmény lett, az ellene való fellépés nem nélkülözheti a büntetőjogi törvényi harmonizációt és a szankciók harmonizálását sem. Az Európai Unió pénzügyi érdekeinek büntetőjogi védelméről szóló 2017. évi irányelv az áfacsalást két feltétel teljesülése esetén (legalább két tagállam területét érinti a cselekmény, illetve a tízmillió eurót meghaladja az elkövetési érték) a hatálya alá vonta (Jacsó, 2017).

A vagyonvisszaszerzés, a vagyonelkobzás

A gazdasági bűnözés során jogtalanul szerzett vagyon 98%-a a szervezett bűnözést táplálja. Az uniós jogalkotók, a tagállamok és a bűnüldöző szervek egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az elkobzott vagyon visszaszerzésével gyengítsék a szervezett bűnözés gazdasági erejét. A lefoglalt jövedelem összege azonban még mindig csak csepp a tengerben a bűnözői hálózatok hatalmas illegális – és adózatlan – bevételeihez képest (Europol, 2024).

Deres és Kármán leírják a vagyonvisszaszerzés céljait és alapvető folyamatait:

- a jogellenesen megszerzett vagyontárgyak azonosítása és nyomon követése;
- a vagyontárgyak befagyasztása és lefoglalása, esetleges későbbi elkobzása;

- a befagyasztott és lefoglalt eszközök kezelése értékük megőrzése érdekében;
- a jogellenesen megszerzett vagyon elkobzása;
- az elkobzott vagyontárgyak értékesítése, amely magában foglalhatja azok köz- vagy társadalmi célokra történő újrafelhasználását. A vagyonvisszaszerzésre vonatkozó jogszabályok magukban foglalják a befagyasztásra, lefoglalásra, elkobzásra és a vagyon megosztására vonatkozó rendelkezéseket, továbbá érintik az anyagi büntetőjogot, a büntetőeljárást és a kölcsönös jogsegélyt (Deres & Kármán, 2023).

A magyar büntetőeljárás törvényben szereplő egyezség kapcsán Fürcht Pál Zsolt arra utalt, hogy többek között akkor érdemes ügyészi kezdeményezéssel élni, ha a költségvetést ért vagyoni hátrány vagy a sértettet ért kár megtérülése várható (Fürcht, 2020).

A vagyonelkobzás

Mivel a gazdasági bűnözés jellemző célja a jogtalan hasznoszerzés, ezért a büntetőeljárások gyakorlatában nyilvánvalóvá kell válnia, hogy a bűncselekmények elkövetése nem kifizetődő tevékenység, a bűnös úton elért gazdagodás nem tartható meg. A jogalkotó célja a bűnös vagy bűnösnek tekintendő vagyon elvonása. Emiatt elengedhetetlen a bűnös úton szerzett vagyon felderítése, biztosítása és elvonása, illetve, ha ez valamilyen okból nem lehetséges, akkor az ilyen vagyon visszatérítése az együttműködő terhelttel, hiszen a kárhelyreállító büntetőpolitika alkalmazásakor a sértett kárának jóvátétele is alapvető fontosságú.

Kelemen szerint a szervezett bűnözői csoportok a bűncselekmények minél „eredményesebb” elkövetése céljából az azokhoz szükséges vagy az azokat könnyítő feltételek biztosítása érdekében egyre nagyobb összegeket „fektetnek be.” Az előbbi érdekeken túl ennek az investíciónak a további célja lehet egyrészt az elkövetőknek a bűncselekmények elkövetése után a hatóságok általi üldözés előli „sikeress” menekülése, másrészt a bűncselekményekből származó előnyök biztosítása is. Mivel azonban a bruttó elvű vagyonelkobzás alapján az ilyen célból történő „befektetés” is elvonásra kerül, ezért a szervezett bűnözés vonatkozásában az intézkedés represszív jellege egyre inkább dominánssá válik (Kelemen, 2020).

A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés

A jogi személy büntetőjogi felelősségének térhódítását nemzetközi egyezmények és az Európai Unió jogi aktusai is előmozdították. A jogi személyek felelősségre

vonhatóságáról korrupció elleni, szervezett bűnözés elleni nemzetközi egyezmények is rendelkeznek. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezménye a jogi személyek hatékony, arányos és visszatartó erejű szankcionálását írja elő (United Nations, 2004).

A jogi személy felhasználásával történő elkövetés szankcionálása az általános büntetőeljárásban irányadó felelősségre vonásnál szélesebb körben teszi alkalmazhatóvá a jogi személyekkel szembeni intézkedéseket. Például, ha a költségvetési csalás útján megszerzett pénzt adott cégen keresztül juttatják el az elkövető részére, és megállapítható, hogy a cégnél előny nem keletkezik, nem is az volt a cél, hanem a bűncselekmény elleplezése, ennek ellenére mégis lehetőség van a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazására, ha a vezető vagy az ellenőrzésre köteles személy erről tudott (Horváth & Pocsai, 2023).

A magyar jogi szabályozás a nemzetközi egyezményekben és az Európai Unió közös fellépéseiben használt jogi személy fogalmat vette át a „vállalati felelőség”, „testületi felelőség” helyett.³

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések egyik fő célja, hogy a jogi személytől a bűncselekmény elkövetése útján szerzett vagyoni előnyt elvonja, amellet, hogy további jogsértések elkövetését megelőzze. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések a jogi személy megszüntetése, a jogi személy tevékenységének korlátozása és a pénzbírság.

Előfordulhat, hogy az elért, illetve elérni kívánt vagyoni előny pontos értéke nem, vagy csak aránytalanul nagy ráfordítással határozható meg, ebben az esetben a törvény lehetővé teszi, hogy a bíróság a vagyoni előny értékét becsléssel állapítsa meg. Galgóczi arra figyelmeztet, hogy a magyar büntetőjogban érvényesülő relatíve határozott büntetési rendszerhez képest helytelen, hogy a törvény csak a pénzbírság alsó határát határozza meg, a felsőt pedig nem (Galgóczi, 2022).

A nemzetközi jogi kötelezettségek megkövetelik a bűncselekményből származó vagyoni előny minden lehetséges esetben történő elvonását, adott esetben a jogi személytől is. Ezt a természetes személlyel szemben indult büntetőeljárás keretében adott esetben a jogi személy vagyonát is érintő vagyonek Kobzás biztosítja.

Felhasznált irodalom

Brooks, L. M. (1949). [Review of the book *White Collar Crime*, by E. H. Sutherland]. *Social Forces*, 28(2), 215–216. <https://doi.org/10.2307/2572656>

3 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről.

- Deres P., & Kármán G. (2023). A vagyonvisszaszerzés elmélete. In Mátyás Sz. (szerk.), *A kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 43–52). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Eurojust. (2023). *Éves jelentés 2022*. Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége. <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2022-hu.pdf>
- Európai Bizottság. (2021). *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025)* (COM(2021) 170 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52021DC0170>
- Europol. (2016). *Criminal asset recovery in the EU: Survey of statistical information 2010–2014*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/does-crime-still-pay>
- Europol. (2021). *A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség európai uniós értékeléséről szóló jelentés (EU SOCTA)*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>
- Europol. (2024). *A pénzügyi és gazdasági bűnözés általi Európai Unió-beli fenyegetettség értékelése – Összefoglaló (QL-09-24-032-HU-N)*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://doi.org/10.2813/359478>
- Fodor B. G. (2017). A vállalkozás büntetőjogi kockázata. In Domokos A. (szerk.), *A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 96–102). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Fürcht P. Zs. (2020). Hatások az új Be. alkalmazásának tükrében. In Domokos A. (szerk.), *Az új Büntetőeljárás Törvény első tapasztalatai a gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása kapcsán: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 69–75). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Gál I. L. (2021). A pénzmossa új magyar szabályozása 2021-től. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-penzmosas-uj-magyar-szabalyozasa-2021-to/>
- Gál I. L. (2022). A pénzmossa új szabályozása: kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 29–36). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Galgóczi Z. (2022). Jogi személyek a büntetőeljárásban. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 85–92). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Horváth D., & Pocsai T. (2023). A jogi személyekkel szembeni fellépés büntetőjogi lehetőségei – Egy sajátos felelősségi forma és bírósági gyakorlata. *Miskolci Jogi Szemle*, 18(1), 73–89. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5589306>
- Irk F. (2014). Fehérgalléros bűnözés, elitbűnözés, menedzserdeviancia. *Jog Állam Politika*, 6(1), 49–67. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/irk.pdf>
- Jacsó J. (2017). Az adócsalás szabályozása a német és az osztrák jogban. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 97–105). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

- Kelemen J. (2020). A büntetendő cselekményből származó vagyon elvonásának célja, elmélete és elvei. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/dr-kelemen-jozsef-a-buntetendo-cselekmenybol-szarmazo-vagyon-elvonasanak-celja-elmelete-es-elvei/>
- Korinek L. (2023). Vannak-e kriminogén foglalkozások? *Belügyi Szemle*, 71(10), 1801–1814. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.10.8>
- Kránitz M. (1986). *A korrupció*. BM Könyvkiadó.
- Kránitz M. (1995). A „fehérgalléros bűnözés”. *Főiskolai Figyelő Plusz*, 6(2), 138–151.
- Kránitz M. (1999). A „fehérgalléros bűnözés” Magyarországon az ezredfordulón (Interjúk). In Irk Ferenc (szerk.), *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok* (XXXVI., pp. 35–54). Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet.
- Mátyás Sz. (Szerk.) (2023). *A vagyonvisszaszerzés kriminálisztikai és jogi vetületei*. Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Molnár G. M. (2017). Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás kapcsolata. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 31–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Pusztai L. (1987). Gazdasági ciklus és bűnözés. *Belügyi Szemle*, 25(9), 36–37.
- Pusztai L. (1994). Gazdasági büntetőjog a változó társadalomban. In *II. Német–magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium* (pp. 131–139). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of criminology* (3rd ed., rev.). J. B. Lippincott Company.
- Sutherland, E. H. (1983). *White collar crime: The uncut version*. Yale University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1cc2khv>
- Tóth M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK–Kerszöv.
- Tóth M. (2006). A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés. In Gönczöl K., Kerezi K., Korinek L. & Lévy M. (szerk.), *Kriminológia – Szakkriminológia* (pp. 403–404). Complex Kiadó.
- Tóth M. (2015). A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*, 2015(4). Magyar Tudományos Akadémia, Jogtudományi Intézet. https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/mtalwp/2015_03_Toht.pdf
- Tóth M. (2017). Működik-e a költségvetési csalás olvasztótégelye? In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 24–30). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Tóth M. (2018). A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények – egy kriminológiai gyűfásdoboz oldalai, vagy lángra lobbanni képes gyufaszálak is? In Domokos A. (szerk.), *A gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények büntetőjogi értékelése: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 24–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- United Nations. (2004). *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1260 irányelve (2024. április 24.) a vagyonvisz-szaszerzésről és -elkobzásról

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Economic crimes* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/economic-crimes>

URL2: *Eurojust Report on Money Laundering* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>

URL3: *Eurojust Casework on Corruption: 2016-2021 Insights* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-casework-corruption-2016-2021-insights>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Domokos A. (2025). Gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2223–2245. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2223-2245>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Domokos Andrea, aki a domokos.andrea@kre.hu e-mail címen érhető el.